

Макроекономічні інноваційні проекти

Атанасіос ПАПАДАСКАЛОПУЛОС,
Анастасіос ТАСОПУЛОС,
Малоніс КРІСТОФАКІС

**ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ
УРБАНІСТИЧНИХ ЦЕНТРІВ:
ПРИКЛАД АТТИКИ
У РЕГІОНАЛЬНОМУ ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ**

Резюме

Досліджено взаємозв'язок інновацій з урбаністичним прогресом у плануванні регіонального розвитку на поточний плановий період з 2000 по 2006 рр. Аналіз зосереджений на регіоні-«андеграунді» Аттиці, зокрема – розвитку інноваційної стратегії Аттики, що сформульована та матеріалізована у поточному плановому періоді на основі програми регіональної діяльності Аттики в межах третьої програми підтримки країн Європейського Союзу.

Ключові слова

Інновація, інноваційна стратегія, технологічне нововведення, регіон Аттики, регіон-«андеграунд», регіональна програма діяльності, план підтримки країн Європейського Союзу.

© Атанасіос Пападаскалопулос, Анастасіос Тасопулос, Малоніс Крістофакіс, 2003.

Пападаскалопулос Атанасіос, професор, відділ економічного та регіонального розвитку, Афінський університет соціальних і політичних наук ім. Пантеону, Греція.

Тасопулос Анастасіос, професор, відділ економічного та регіонального розвитку, Афінський університет соціальних і політичних наук ім. Пантеону, Греція.

Крістофакіс Малоніс, доктор наук, регіональний економіст, науковий співробітник інституту регіонального розвитку, Афінський університет соціальних і політичних наук ім. Пантеону, Греція.

1. Вступ

Терміни «технологія» та «інновація» протягом останніх років стали об'єктом багатьох аналізів як позначення основних факторів, що зумовлюють економічне зростання. Інновація була визначена інтернаціональними організаціями як основний важіль процесів розвитку. Згідно з визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку у «Довіднику Фраскатті» (Frascatti Handbook), «інновація означає процес, а також результат цього процесу. Це стосується трансформації ідеї в ходовий товар чи послугу, функціональний метод виробництва, дистрибуції (нової чи поліпшеної) або ж у новий метод соціальної послуги. Термін «інновації» також охоплює соціальну, інституційну та організаційну інновацію разом з інновацією сфери послуг» [1]. Таким чином, запровадження інновації, з одного боку, означає поширення процесу, а це, так би мовити, віднайдення нових методів та розвиток, а з другого – поширення результатів процесу, що означатиме появу нових або модернізованих товарів чи послуг.

Хоча інновація абсолютно не ототожнюється з високими технологіями, що відіграють фундаментальну роль у генеруванні нововведень, доволі часто вона позначається на обладнанні, програмному забезпеченні, засобах опрацювання даних тощо у формі нових інкорпорованих технологій. Якщо бути точнішими, технологічна інновація продукції та процесів (ТІПП) займає найважливішу частину інновацій взагалі. Згідно з довідником Осло щодо даних з технологічних інновацій та їх інтерпретації [2], ТІПП «охоплює як матеріалізовані технологічно нові товари та процеси, так і важливі технологічні поліпшення продукції та процесів. ТІПП вважають матеріалізованою, якщо вона або запроваджена на ринку (коли це інновація продукції), або ж використовується в межах процесів виробництва (коли це інновація процесу)». Технологічна інновація товарів, а цей термін охоплює як товари, так і послуги, з'являється у формі технологічно нової чи технологічно поліпшеної продукції. Технологічно нова продукція є продукцією, яка має нові технологічні характеристики чи матиме кардинально інше майбутнє використання. Цей вид інновації може включати як використання нової технології, так і поєднання існуючих технологій із новими, або ж може з'явитися на основі здобутого досвіду. Технологічно поліпшена продукція – це продукція, що вже існує, але є ефективнішою. Проста продукція може бути поліпшена (вища ефективність чи нижча вартість) за допомогою використання оптимальнішої сировини чи складових, тоді як складну продукцію (якщо в ній інтегровано більш ніж один технічний елемент) можна вдосконалити шляхом інкорпорації часткових змін її компонентів [3]. Технологічна інновація процесу стосується запровадження нових або досконаліших методів виробництва чи навіть дистрибуції.

Незалежно від своєї форми, інновація викликає палкі дискусії навколо питання щодо вирішення економічних проблем і не тільки. Інновація та технологічний розвиток подолають проблему дефіциту ресурсів, збільшать продуктивність праці та вплине на розвиток суспільства загалом (Пакос, 1992 р.). Таким чином, домінує думка про те, що вихід зі світової кризи, яка розпочалася з 1970 р. і зна-

чим чином змінила модель післявоєнного розвитку, де основний акцент було зроблено на важкій промисловості, передбачає технологічні зміни та розвиток інновацій. Такий підхід може бути реалізовано лише на регіональному рівні (Lipietz, 1992 р.) через конфігурацію та конкретизацію всієї інноваційної стратегії. Згідно з сучасною теорією Крюгмана (1991 р.), розміщення підприємств вказує на тенденції просторової концентрації з метою розвитку економіки, яка зумовлена зростанням масштабів виробництва відносно вартості транспорту та виробничих процесів. Рівень просторової концентрації економічної діяльності, згідно з теорією Портера (1990, 1996), є фундаментальним фактором галузевої визначеності країни, однією з переваг якої є конкурентоспроможність у глобалізованій економіці. Ізоляція та недостатня конкурентоспроможність, низький рівень нових корпоративних технологій і брак інноваційних ініціатив призвели до затримки розвитку (Консолас, 1997 р.). Зважаючи на можливості, які відкривають нові технології, нашою метою має бути створення інноваційного середовища, особливо в районах зосередження економічної діяльності. Нещодавно цілий ряд досліджень було спрямовано на розкриття тісного взаємозв'язку концентрації економіки з інноваційними мережами, технологічної інфраструктури та зростання виробництва (Карлссон, 1997 р.), а також ролі знань і засобів виробництва у створенні мереж інноваційного середовища (Фішер, 2000 р.).

У відомій полярній моделі (концентрація – розподіл) розвитку це забезпечується концентрацією зростання у певних точках простору (урбаністичні центри), «рушійною галуззю промисловості», що складається з досліджень та розвитку, високими технологіями, високою якістю послуг та нововведеннями. Основними місцями концентрації такої діяльності є міста-«андеграунди», які водночас незалежні у світовій економічній системі (відповідно до своєї динаміки та масштабу) загалом, і в ширших наднаціональних географічних підрозділах, що їх оточують, зокрема. У цьому ракурсі серед тенденцій планування регіонального розвитку є взаємозв'язок нових технологій та інновацій з урбаністичним розвитком, посилення та екстраверсія міст у напрямку розширення, роль їх радіального розташування на регіональному, національному та міжнародному рівнях, через інтенсифікацію їх стратегічних інфраструктур, визначення «рушійної діяльності» й використання науково-технічного розвитку, адаптованих технологій та інноваційної політики (Консолас, Пападаскалопулос та Пласковітіс, 2001 р.)

2. Стан технологічного розвитку в країнах ЄС та місце у ньому Греції

Показники технологічного розвитку в ЄС мають значні відмінності на національному та регіональному рівнях. Якщо бути точнішими (табл. 1), то серед країн ЄС відмінності у науково-технічному розвитку набагато більші, ніж у ВВП. У чотирьох інтегрованих країнах сукупні витрати на науково-технічний розвиток в середньому нижчі 1% ВВП, тоді як рівень ЄС у відповідному середньому відсотковому співвідношенні сягає 1,86%. Лише в Ірла-

ндії з-поміж цих чотирьох країн дане співвідношення перевищує 1% національного ВВП, а Греція посідає останнє місце. В 1997 р. витрати на науково-технічний розвиток у співвідношенні до ВВП, які становили 0,5%, перенесли Грецію на останнє місце серед країн ЄС, що істотно відрізняється від показників однієї з останніх у цьому рейтингу – Португалії (0,65%).

Таблиця 1.

Визначення показників рівня науково-технічного розвитку в Європейському Союзі

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EUR15
ВВП на душу населення. PPS (1998 р.) євро 15 = 100	111	119	108	66	81	99	108	101	176	113	112	75	102	102	102	100
Сукупні витрати на науково-технічний розвиток (частка ВВП у відсотках) ¹ євро 15 = 100	1,84	1,93	2,29	0,51	0,90	2,19	1,40	1,02		2,04	1,49	0,63	2,89	3,77	1,82	1,86
Витрати підприємств на науково-технічний розвиток (частка ВВП у відсотках) ² євро 15 = 100	1,31	1,21	1,55	0,13	0,47	1,36	1,03	0,55		1,11	0,84	0,14	1,94	2,87	1,2	1,18
Витрати підприємств на науково-технічний розвиток (частка сукупних витрат на науково-технічний розвиток у відсотках), 1998 р.	71,4	62,6	67,8	25,6	52,1	62,0	73,7	53,7		54,1	55,9	22,5	67,2	76,2	65,8	63,7
Державне фінансування на науково-технічний розвиток (частка бюджету у відсотках), 1994 р. ³	1,85	1,58	3,71	0,57	1,9	4,61	0,86	1,67		2,65	2,52	1,76	2,87	3,15	2,19	2,88
Кількість зайнятих у науково-технічному розвитку (частка сукупного потенціалу у відсотках) ⁴	1,22	1,99	1,48	0,75	1,02	1,46	1,17	0,81		1,45	1,16	0,61	2,43	2,35	1,28	1,27
Кількість приватно зайнятих у науково-технічному розвитку (частка всього робочого потенціалу у відсотках)	0,63	1,00	0,84	0,11	0,26	0,71	0,50	0,30		0,61	0,47	0,08	1,29	1,21	0,60	0,59
Патентування (на мільйон населення, в середньому на трирічний термін, 1997–1999 рр.)	123	139	227	6	18	116	52	60	145	166	125	3	222	269	95	119

¹ Джерело: European Commission, 2nd Report on the Economic and Social Cohesion, 2001.

² 1998 р., крім B, EL, IRL, NL, P: 1997 р., A: 1993 р.

³ EL, P, EUR 15: 1993 р.

⁴ 1998 р., крім P: 1997 р., F, I, NL: 1996, B, IRL: 1995 h. EL, A, UK: 1993.

Такий технологічний розрив особливо помітний при аналізі приватних витрат на науково-технічний розвиток. Незважаючи на невелике зменшення відмінностей протягом останнього часу, у 1998 р. витрати підприємств на науково-технічний розвиток відносно ВВП у Греції та Португалії перебувають на дуже низькому рівні порівняно з відповідними показниками країн ЄС (приблизно 10–12% європейського середнього показника). Для порівняння: в Іспанії такий показник сягає 40% європейського середнього показника. Частка підприємств у сукупних витратах на НДДКР в Іспанії дещо вища за середньоєвропейський показник, а в Греції та Португалії – близько 1/4, на відміну від більшості розвинених країн, де вона становить 3/5 середньоєвропейського показника. Винятком серед інтегрованих країн є Ірландія, здебільшого через вплив мультинаціональних підприємств.

Відмінності серед країн-членів Європейського Союзу є відносно невеликими, однак надзвичайно вагомими, якщо брати до уваги стан зайнятості населення у науково-технічному розвитку. І, нарешті, технологічний розрив є великим у поєднанні з кількістю заяв на патентування. Греція знаходиться в ЄС на другому місці з кінця щодо кількості заяв на ліцензування на мільйон населення (ледве чи не 6 заяв на 1 млн. населення на рік).

Згідно з 6-м періодичним звітом Європейської Комісії та 2-го звіту щодо інтеграції [4], відмінності у Європейському Союзі все ще великі, якщо брати до уваги міжрегіональні відмінності у кожній країні-члені ЄС, як у інтегрованих країнах, так і в інших. Витрати та кількість зайнятих у науково-технічній сфері сконцентровані у південній і південно-східній Німеччині, Голландії, південно-східній Англії, регіонах-«андеграундах», розташованих переважно у Франції та в меншій мірі – в південно-східній Франції та північно-західній Італії.

3. Рівень розвитку технологій та інновацій у Греції

3.1. Розвиток інновацій на підприємствах – джерела походження та інноваційні галузі

Протягом післявоєнного періоду підприємства Греції посилили свою технологічну спроможність через імпорт технологій (і ліцензування) [5]. Це відбулося завдяки, з одного боку, низькому рівню розвитку структур та механізмів високотехнологічного виробництва на підприємствах, а з іншого – національній технологічній політиці, що стимулювала імпорт технологій для того, щоб здійснити різкий технологічний стрибок для зменшення витрат на виробництво. У доповіді вказано, що, згідно з дослідженням, проведеним Генеральним секретаріатом дослідництва та технологій (GSRT, 1996 р.), за

період з 1989 р. по 1991 р. більшість підприємств, що продавали та купували технології в Греції (близько 50%), є великими (більш ніж 100 працівників). Інновації виробничого процесу здебільшого стосувалися оновлення існуючого обладнання (25% виробничих нововведень). Більшість цих інновацій були застосовані до продукції. За трирічний період, з 1989 р. по 1991 р., кожне підприємство було оновлене на 3,5%, а це означає низький рівень інноваційного розвитку, оскільки зазвичай інновація продукції не передбачає змін виробничого процесу.

Згідно з останніми даними [6], протягом останніх років кількість інноваційних підприємств суттєво збільшилась.

Таблиця 2.

Інноваційні підприємства
(підприємства, на яких задіяно 10 чи більше працівників)

	1989/1991	1994/1996	1997/1998	Зміна у відсотках	
				1989/91– 1994/96	1994/96– 1997/98
Інноваційні підприємства	297	1,045	1,141	252%	9,2%
Кількість інноваційних підприємств в середньому на рік	99	348	571	249%	64,1%

Джерело: GSRT, 2001.

У нижчезазначених таблицях 3 та 4 показано основну інноваційну діяльність підприємств у галузях виробництва та сфері послуг.

Істотна частина виробничих підприємств займається розробкою інновацій продукції, значна частка підприємств також займається інновацією процесу. Найбільша частина підприємств виробничого сектору розробляє інновації власними силами, на противагу тим підприємствам, які співпрацюють у галузі нововведень. Ця різниця є меншою на підприємствах сфери послуг, де 40% нововведення розробляє власними силами, тоді як 36% інновації розробили в результаті співробітництва. Відсоткове співвідношення інноваційних підприємств, що розвиваються, у галузі досліджень та технологій становить: 62,3% – виробничі підприємства та 84% – підприємства сфери послуг.

У наступній таблиці показано рівень значущості інформаційних джерел для інноваційних підприємств порівняно з відповідними показниками на рівні ЄС.

Таблиця 3.

Показники інновацій на виробничих підприємствах
 (підприємства, на яких задіяно 20 чи більше працівників)

Показники	1994–1996 рр.			1997–1998 рр.		
	Абсолютна ціна	Сукупний показник у відсотках	%-е вираження інноваційних підприємств	Абсолютна ціна	Сукупний показник у відсотках	%-е вираження інноваційних підприємств
Інноваційні підприємства	951	26,5	100,0	1,088	30,3	100,0
Підприємства, що оновили продукцію	807	22,5	85,1	906	25,2	83,3
Підприємства, що оновили процес	666	18,5	70,2	851	23,7	78,1
Підприємства, що вводять інновації в рамках однієї фірми	739	20,6	77,9	760	21,2	69,8
Підприємства, що співробітничують у галузі інновацій	169	4,7	17,7	233	6,5	21,4
Підприємства, що вводять нову продукцію у виробництво	372	10,4	39,2	501	14,0	46,0
Підприємства, що у стадії науково-технічного розвитку	566	15,8	59,7	679	18,9	62,3
Підприємства із систематичним науково-технічним розвитком	183	5,1	19,3	253	7,1	23,3
Підприємства із несистематичним науково-технічним розвитком	383	10,7	40,3	425	11,8	39,1
Підприємства, що фінансує держава	409	11,4	43,1	390	10,9	35,8

Джерело: GSRT, 2001.

Таблиця 4.

Показники інновацій в підприємствах сфери обслуговування
(підприємства, на яких задіяно 10 чи більше працівників)

Показники	1994–1996 рр.			1997–1998 рр.		
	Абсолютна ціна	Сукупний показник у відсотках	%-е вираження інноваційних підприємств	Абсолютна ціна	Сукупний показник у відсотках	%-е вираження інноваційних підприємств
Інноваційні підприємства	473	11,1	100,0	661	15,5	100,0
Підприємства, що оновили продукцію	178	4,2	37,5	265	6,2	40,0
Підприємства, що оновили процес	267	6,3	56,3	238	5,6	36,0
Підприємства, що вводять інновації власними силами	355	8,3	75,0	556	13,0	84,0
Підприємства, що співробітничать у галузі інновацій	237	5,6	50,0	238	5,6	36,0
Підприємства, що вводять нову продукцію у виробництво	118	2,8	25,0	318	7,5	48,0
Підприємства, що у стадії науково-технічного розвитку	89	2,1	18,8	132	3,1	20,0
Підприємства із систематичним науково-технічним розвитком	473	11,1	100,0	661	15,5	100,0
Підприємства із несистематичним науково-технічним розвитком	178	4,2	37,5	265	6,2	40,0
Підприємства, що фінансує держава	267	6,3	56,3	238	5,6	36,0

Джерело: GSRT, 2001.

Таблиця 5.

Класифікація інформаційних джерел згідно з їх значущістю

Інформаційне джерело	Класифікація		На-пря-мок	ЄС*
	1994–1996 рр.	1997–1998 рр.		
Внутрішні джерела підприємств	1	2	↓	1
Доповіді-презентації	2	1	↑	4
Споживачі	3	5	↓↓	2
Постачальники	4	3	↑	3
Конгреси, зібрання, наукові журнали	5	4	↑	7
Консалтингові компанії	6	6	–	8
Електронні інформаційні мережі	7	7	–	–**
Конкуренти	8	8	–	6
Університети	9	9	–	10
Дослідницькі інститути	10	10	–	12
Анулювання патентів	11	11	–	9

* дані CIS I за період з 1980 по 1991 рр.

** Вони не входять до даних CIS I.

Джерело: GSRT, 2001.

Основні ідеї щодо інновацій підприємства черпають із внутрішніх джерел, з доповідей та презентацій, від споживачів, постачальників і нарешті – з конгресів, зібрань та наукових журналів. Внутрішні джерела інформації, доповіді та презентації, споживачі та постачальники важливі для підприємств Європейського Союзу.

3.2. Стан розвитку в галузі досліджень та технологій і відповідне місце Аттики у ньому

Дослідницька діяльність підприємств Греції зросла протягом останніх років, незважаючи на її низький рівень, через який ця країна залишається однією з останніх серед країн ЄС (як ми могли побачити у попередньому аналізі). Згідно з опитуванням, проведеним GSRT (1998), кількість приватних підприємств, які здійснювали дослідницьку діяльність, зросла з 292 у 1993 р. до 548 у 1997 р., що у відсотковому вираженні становить 87,7%. Грубо кажучи, 25% цих підприємств є невеликими (на них задіяно менш ніж 10 чол.). Основною метою досліджень є створення нової продукції та вдосконалення існуючої. Важливу частку займають і підприємства, що співпрацюють з дослідницькими інститутами (більш ніж 50%), а також з іншими під-

приємствами, тоді як все більше й більше підприємств подають заявки на патентування. Підприємства, де здійснюється активна діяльність щодо досліджень та розвитку технологій (тобто 50% витрат іде на підтримку цієї діяльності (1997 р.)), зосереджені у таких галузях, як виробництво обладнання, радіо, телебачення, комунікації (17,2% від сукупних витрат, призначених на розвиток досліджень та технологій), інформаційні технології та пов'язана із ними діяльність (15,%), виробництво хімічних речовин та продукції (97,6%), інша підприємницька діяльність (5,8%), а також харчова промисловість та виробництво безалкогольних напоїв (5,2%).

Зростання сукупних валових витрат на дослідження в галузі науки та технологій у Греції як відсоткова частка ВВП протягом останніх років було невеликим, однак збільшилось протягом 1997–1999 рр.

Відносну стабільність спостерігаємо у виділенні державних коштів на розвиток досліджень та технологій як відсотковій частці ВВП. Згідно з доповіддю, невелике зростання відбулося протягом останніх трьох років, з 1998 р. по 2000 р. Частка приватного сектору у фінансуванні досліджень та розвитку технологій є також дуже малою порівняно з фінансуванням приватного сектору, незважаючи на зростання цієї частки у ВВП протягом останніх двох років.

Зважаючи на просторовий розподіл витрат та діяльності, пов'язаної з розвитком досліджень та технологій, суттєві відмінності існують через надмірну концентрацію у регіоні-«андеграунд» і Аттиці. Витрати на розвиток досліджень та технологій, що припадали на душу населення в Аттиці становили 57 тис. євро в 1993 р., для порівняння – 26 тис. євро у решті країни. Працівники, що були задіяні у науково-технічному розвитку, як відсоткова частка всього працюючого населення, становили в Аттиці 0,96%, тоді як у решті країни їх було ледве 0,63%. І, нарешті, кількість поданих заяв на патентування, що припадає на 1 млн. населення, в Аттиці дорівнює 8 і менш ніж 2 – у решті країни.

Таблиця 6.

Сукупні валові витрати на розвиток досліджень та технологій

Рік	Витрати на сьогоднішній день (в євро)	%-а частка ВВП
1993	294 820 249	0,49
1995	388 558 767	0,49
1997	492 230 668	0,51
1999	760 228 026	0,68

Джерело: GSRT, 2001.

Таблиця 7.

**Витрати державного сектору та підприємств
 на розвиток досліджень і технологій (%-а частка ВВП)**

Рік	% -а частка ВВП	
	Державне фінансування	Фінансування підприємств
1995	0,30	0,15
1997	0,30	0,13
1999	0,31	0,19
2000	0,30	0,15

Джерело: GSRT, 2001.

Таблиця 8.

**Просторовий розподіл витрат та діяльності,
 пов'язаних з науково-технічним розвитком**

	Аттика	Решта країни
Витрати, що припадають на душу населення (в євро)	57 000	26 000
%-а частка працівників, задіяних у науково-технічному прогресі з усього робочого потенціалу	0,96	0,63
Кількість патентів, що припадає на 1 млн. населення	8	2

Джерело: European Commission, Sixth Periodical Report, 1999.

Згідно з даними за 1997 р., розподіл сукупних валових витрат на науково-технічний розвиток на регіональному рівні підтверджує надмірне зосередження, оскільки два регіони-«андеграунди» (Аттика та Центральна Македонія) поглинають 69,82% від національних витрат на науково-технічний розвиток, порівняно із 71,24% в 1995 р. та 72% в 1993 р. Серед цих двох регіонів-«андеграундів» регіон Аттики є таким, що в 1997 р. поглинув 51,6% сукупних видатків країни на науково-технічний розвиток порівняно з 18,2%, що поглинула Центральна Македонія. Така ж ситуація існує відносно регіонального розподілу видатків підприємств на науково-технічний розвиток. Якщо бути точнішими, згідно з даними GSRT щодо діяльності приватного сектору в напрямку науково-технічного розвитку (1998 р.), у цих двох регіонах сконцентровано близько 75% від сукупних витрат приватного сектору на науково-технічний розвиток (Аттика – 63,7%, Центральна Македонія – 12,4%). Стосовно ж регіонального розподілу працівників, задіяних у науково-технічному розвитку, то 43,1% працівників зосереджено в регіоні Аттики, а 22% – в Центральній Македонії. Більш того, 60% цих працівників задіяні у фінансових організаціях, а 36% – у дослідницьких інститутах країни (G.S. of Attica Region, 2000). Надмірна концентрація видатків, діяльності та відносної інфраструктури науково-технічного розвитку в Аттиці, навіть якщо це не є перевагою для держави через посилення відносних регіональних відмін-

ностей, є водночас перевагою для регіону Аттики. Це сприяє технологічній модернізації діяльності та розвитку інноваційного середовища в регіоні, а також посилює значущість його міжнародної ролі та інтеграції столиці Греції у міжнародні технологічні мережі та мережі великих урбаністичних центрів Європи.

4. Інноваційні стратегії Програми регіональної діяльності Аттики

4.1. Основні напрямки діяльності щодо регіонального планування та стратегія розвитку Програми регіональної діяльності Аттики

Важливим нововведенням до процесу регіонального планування є поточний програмний період з 2000 р. по 2006 р., основою якого, як відомо, є імплементація плану підтримки країн ЄС, де запроваджують три спеціальних типи діяльності та пріоритети програм регіональної діяльності. Ці види діяльності визначають та втілюють за посередництвом місцевих і регіональних корпоративних відносин, розвиток яких відбувається за принципом «вгору-вниз» (Пападаскалопуолос і Крістофакіс, 2002 р.). Видами такої діяльності є:

- 1. Розвиток інновацій.** Всі регіони Греції визначають та втілюють спеціальні інноваційні стратегії, метою яких є створення різноманітних форм і мереж для співпраці між галузями підприємництва, освіти, науково-технічного розвитку та громадського сектору. На фоні мережі для такої співпраці та синхронізації спільних зусиль вирізняють спеціалізовані сектори. Позитивними сторонами цих секторів є відносні переваги регіонів і розповсюдження інновацій у соціально-економічних галузях діяльності.
- 2. Урбаністичний розвиток.** За ініціативи місцевих інституцій в окремих, невеликого масштабу районах урбаністичних центрів запроваджують місцеві програми інтеграції, що спрямовують свою інтервенцію на багаторазову інтеграцію. Такі урбаністичні райони є віддаленими районами міст, і їм притаманна однотипність проблем.
- 3. Поглиблення інтеграції сільської місцевості.** У рамках обґрунтування доцільності програм урбаністичної інтеграції дані програми призначають і запроваджують для гомогенної сільської місцевості Греції. Програми регіональної діяльності Аттики виключені з цих

програм через відносно невелику кількість масштабних районів сільського типу, що охоплюють сектор добувної промисловості та сільського господарства.

Одним з основних напрямків регіонального планування Аттики в 2000–2006 рр. є стимулювання застосування стратегій інтеграційного розвитку. Така стратегія розкриває порівняльні переваги регіону у поєднанні з можливостями, що відкривають нові технології, інноваційною діяльністю та інформаційним суспільством. Систематичні зусилля докладають для вирішення основних проблем щодо міжрегіональних відмінностей, середовища та рівня життя загалом. Підпрограми даної стратегії визначені у програмі регіональної діяльності Аттики на 2000–2006 рр.

1. Посилення міжнародної ролі столиці.
2. Підвищення рівня життя та благоустрою середовища.
3. Зменшення рівня безробіття та соціальної нерівності.
4. Зменшення міжрегіональних відмінностей, особливо в західних регіонах, внутрішніх частинах ізольованих районів регіону.
5. Усунення наслідків землетрусу у Аттиці, що стався 7 вересня 1999 р.

4.2. Основа стратегії та план дій щодо інновацій

Першою (посилення міжнародної ролі столиці) та найсуттєвішою стратегією розвитку програми регіональної діяльності Аттики є інноваційна стратегія. Величина та динамізм розвитку Аттики, у поєднанні з її економічною структурою, є основними факторами, що визначають стратегію ефективного втілення інновацій, яка б мала позитивний вплив не лише на власне регіон, а й на країну загалом. Така стратегія складається з наступних кроків.

1. Підтримка концентрації інфраструктури високих технологій.
2. Підтримка науково-технічного розвитку у вищих навчальних закладах та дослідницьких центрах.
3. Зв'язок досліджень з виробництвом.
4. Інкorporація нових технологій і запровадження нововведень у культурну діяльність.
5. Підтримка інформаційного суспільства.

Для того, щоб досягнути цих цілей, вживають наступні заходи, викладені в програмі регіональної діяльності Аттики (регіон Аттики G. S., 2002 р.):

- конфігурація та взаємозв'язок районів міста й передмістя для включення до складу нових інфраструктур і підтримка SME у переробній промисловості та сфері обслуговування – заходи щодо поширення результатів досліджень у виробничій мережі;
- визначення й планування туристичних, археологічних та історичних місць і підтримка сучасного культурного розвитку, а також результатів культурної інновації;
- оновлення інфраструктури й обладнання у сфері вищої освіти та дослідницьких центрах;
- стимулювання приватних інвестицій;
- розвиток людських ресурсів.

Досягнення інноваційних цілей насамперед передбачає підтримку таких секторів, як комп'ютерні, мультимедійні та телекомунікаційні технології – організація мережі, телематика транспортних засобів, організація культурних послуг і подій, технології середовища та промисловості, телеосвіта й телемедицина, технології автоматизованого конструювання, проектування та виробництва, логістика, біотехнології тощо й сектори, які значною мірою орієнтовані на демонстрацію інновацій.

Методи, яких ми дотримуємося у конфігурації та застосуванні інноваційних програм на регіональному рівні у ЄС, мають за основу план діяльності, який у свою чергу є стратегічною основою для втілення інновацій. Конфігурація регіонального плану діяльності дає змогу ефективно організувати та керувати інноваційними програмами і обрати відповідну схему діяльності, а також здійснити їх адекватне та ефективне втілення. План діяльності є основою для втілення інноваційної стратегії, як це було окреслено в Програмі регіональної діяльності, а також визначено в додатку до цієї Програми. Наріжними каменями простору діяльності [7] і основними напрямками Програми регіональної діяльності Аттики є:

- підтримка створення та діяльності спеціалізованих районів для розвитку інновацій і технологій;
- підтримка науково-технічного розвитку в університетах, дослідницьких центрах та інститутах;
- підтримка спільної діяльності та організації мережі дослідницьких центрів і підприємств;
- розвиток технологій – інноваційний сектор, інкорпорований із культурною діяльністю;
- підтримка нових підприємств і відновлення підприємств, інкорпорованих з новими технологіями та інноваційною діяльністю;

- розвиток людських ресурсів в пріоритетних секторах, як це визначено в програмі регіональної діяльності Аттики.

Вищезазначені цілі стратегії подані у наступній таблиці.

Таблиця 9.

**План стратегічних дій Програми регіональної діяльності Аттики
 щодо інновацій**

Наріжні камені – стратегічні цілі	Мета відповідних дій	Потреби	Територіальні пріоритети	Пріоритети сектору
1. Створення та діяльність спеціалізованих районів для розвитку інновацій і технологій	Нові інфраструктури підприємств (технологічні та наукові парки, інноваційні центри тощо)	Розширення відповідних інфраструктур – покриття недостачі Підтримка діяльності вже існуючих інфраструктур	Регіони, що вже функціонують в рамках інфраструктури такого типу Нові регіони (Lavrio, Messogia, новий аеропорт Афін тощо)	Підприємства високих технологій, дослідницькі центри та сфера спеціальних фінансових послуг і підтримки діяльності
2. Підтримка науково-технічного розвитку	Дослідництво та діяльність відповідних інфраструктур	Підтримка дослідництва та освітніх інфраструктур Підтримка дослідництва, в основному у динамічних сферах та нових економічних секторах	Регіони діяльності університетів, дослідницьких центрів та інститутів	Сектори нової економіки Пріоритетні сектори програми регіональної діяльності Аттики: - електронні комп'ютери та мультимедійні засоби - телекомунікації – організація мережі для аудіо та графічної роботи - технології навколишнього середовища та промисловості
3. Зв'язок досліджень зі сферою виробництва та організації мереж	Спільна діяльність та організація мереж у дослідницьких центрах і виробничій діяльності Обслуговування підприємств Розповсюдження результатів досліджень у виробничій мережі	Зв'язок досліджень з виробництвом Покриття браку інформації, в основному у SME Стимулювання технологічної модернізації та інноваційна діяльність SME Створення мереж розвитку у інноваційному середовищі	Регіон загалом	Сектори нової економіки Пріоритетні сектори програми регіональної діяльності Аттики Решта секторів та підприємств, які можуть стати реципієнтами інноваційних методів і результатів досліджень
4. Розвиток технологій – інновацій	Інфраструктури та обладнання	Модернізація культурної діяльності	Археологічні пам'ятки та мо-	Сектор персональних комп'ютерів, мульти-

вація що є інкорпорованою із сферою культури		ності засобами інкорпорації сучасних технологій та інноваційних методів	нументи, бібліотеки, решта культурної діяльності та туристичні центри Решта регіонів, які пов'язані з секторами матеріально-технічного забезпечення	медійних засобів, роботи із аудіо та графікою, публікації Освіта – навчання – літні школи із застосуванням мультимедійних засобів Тематичні музеї віртуальної реальності
5. Підтримка нових та модернізація підприємств, інкорпорованих із інноваційною діяльністю	Обслуговування підприємств Інкорпорація нових технологій Стимулювання підприємств	Створення нових підприємств в секторах нової економіки Модернізація підприємств з інкорпорацією інновацій та нових технологій Підвищення конкурентоспроможності підприємств Допомога в бізнес-діяльності	Регіон загалом	Сектори нової економіки Пріоритетні сектори програми регіональної діяльності Аттики Решта секторів і підприємств, які можуть стати реципієнтами нових технологій та інноваційних методів
6. Розвиток людських ресурсів у пріоритетних секторах програми регіональної діяльності	Професійне навчання Застосування спеціальних програм навчання: -«навчання працівників», у процесах вдосконалення, планування роботи, прийняття рішень -«якісний менеджмент» (адаптація методів роботи, контроль процесів, оптимізація робочого процесу -«переробка процесу» (вибіркове навчання, переорієнтація, підтримка ефективності роботи)	Підвищення можливостей людських ресурсів Участь працівників у розвитку та модернізації підприємств	Регіон загалом	Сектори нової економіки Пріоритетні сектори програми регіональної діяльності Аттики (SME – інновації – дослідження та інформаційні технології, культура – туризм, навколишнє середовище тощо)

Зацікавлені установи, яким буде запропоновано внести відповідні пропозиції щодо інновацій, будуть внесені до вищезгаданого плану для порівняння запропонованих схем діяльності.

Для запровадження регіональної інноваційної стратегії необхідне створення ефективної та гнучкої системи адміністрування, а також відповідна організація програми. Система дає змогу тісно співпрацювати установам та зручна для здійснення інтервенції корегуючими заходами і додатковими ініціативами в ході виконання плану діяльності. Така система водночас сприяє побудові необхідного регіонального консенсусу, що приведе до матеріалізації плану діяльності і в кінцевому результаті вирішить питання синхронізації інноваційних програм різних регіонів. Ефективність організації та адміністрування програми згідно з досвідом, отриманим у результаті застосування регіональних інноваційних стратегій і програм на національному та європейському рівнях, забезпечені підготовчим комітетом, керівним підрозділом та спеціальними робочими групами. Така організаційна схема є сумісною з уже існуючою системою організації та управління програми регіональної діяльності. Водночас її можуть доповнювати як установи, що вже мають досвід у питаннях інновацій, так і інші реципієнти відповідної діяльності, тобто бенефіціантами діяльності, яку оберуть у кінцевому результаті. Якщо бути точнішими, зміст та роль таких установ при застосуванні стратегії та розвитку програми є наступними:

Підготовчий комітет – є органом, у роботі якого беруть участь партнери з соціальної та економічної сфер, що мають контролюючі та стратегічні повноваження. Його метою є забезпечення консенсусу з питань методології, цілей і результатів програми. У межах Програми регіональної діяльності Аттики вже діючий комітет програми регіональної діяльності буде водночас підготовчим комітетом інноваційної програми.

Керівний підрозділ – складається з членів вже функціонуючого керівного підрозділу програми регіональної діяльності. Він відповідає за виконання програми. Його завдання – внесення пропозицій підготовчому комітету та забезпечення технічної підтримки з питань управління програмою. Його основні цілі – ефективна організація та управління програмою, конфігурація та забезпечення дієвості механізму розвитку, швидке виявлення та зручне зіставлення недоліків і проблем.

Спеціальна робоча група – складається з зовнішніх консультантів, які надають консультативну підтримку керівному підрозділу в спеціалізованих питаннях, пов'язаних із технологічним попитом та пропозицією, технологічними трансферами, аналізом змісту запропонованої інноваційної діяльності тощо. Його організовує керівний підрозділ, і він має за мету виявлення потреб та проблем, демонстрацію технологічних рішень у певних технологічних ситуаціях.

5. Висновки

Програми поточного програмного періоду переважно орієнтовані на конфігурацію та інтервенцію, спрямовану на вдосконалення та розповсюдження інновацій у сфері економічної діяльності. Однією з новітніх тенденцій планування регіонального розвитку є тісний взаємозв'язок нових технологій та інновацій з урбаністичним розвитком у напрямку збільшення екстраверсії урбаністичних центрів і посилення їх впливу на регіональному, національному та міжнародному рівнях через інтенсифікацію їх стратегічних інфраструктур, визначення «схеми рушійної діяльності» кожного урбаністичного центру та використання досягнень науково-технічного прогресу, адаптованих технологій та інноваційної політики в процесі розвитку.

Хоча протягом останніх років у Греції відбувся значний підйом технологічного рівня та інноваційних можливостей підприємств, вона зазнає постійного відставання в розвитку порівняно з іншими країнами Європейського Союзу внаслідок великих міжрегіональних відмінностей, що існують у країні, оскільки регіону-«андеграунду» Аттиці надають найбільшої фінансової підтримки, стимулюють його науково-технічний та інноваційний розвиток. Таке перенасичення, навіть якщо воно не є перевагою на рівні країни, оскільки інтенсифікує відносні відмінності між регіонами, є водночас перевагою для регіону Аттики, оскільки активізує технологічну модернізацію діяльності та розвиток інноваційного середовища. Внаслідок цього посилюється міжнародна роль та інтеграція столиці у міжнародні технологічні мережі й мережі великих урбаністичних центрів Європи.

У рамках такої схеми Програма регіональної діяльності Аттики на 2000–2006 рр. сприяє інтеграції інноваційної стратегії в таких напрямках: інфраструктура, динамічні сектори, обслуговування та стимулювання підприємств, людські ресурси, організація мереж. Така стратегія вперше розкрита в плані інноваційної діяльності. Успішне виконання цього плану вимагає тісної співпраці з місцевими установами, соціальними партнерами та переважно зі сферою підприємництва, яка є також прямим реципієнтом інноваційної діяльності в рамках тенденцій поліпшення місцевих ініціатив розвитку та мобілізації місцевих факторів не лише місцевого значення. Здійснення певних інтервенцій та переваги певних стимулів з боку центральних інституцій ще не гарантують ефективності даної стратегії. Нинішній досвід показує, що дотримання регіональних інноваційних стратегій в ЄС вимагає тривалішого періоду часу та стимулювання, проведення брифінгів, обміну досвідом, співпраці й організації мереж на основі вже відомої моделі «регіонального експерименталізму» (Konsolas, 2001). Здатність підприємств і задіяних органів постійно набувати нові знання, експериментувати, обмінюватись досвідом – на рівні продукції, процесів та організаційних структур – та адаптуватися до тиску конкуренції є основною запорукою успіху. Участь у прийнятті рішень, організації мереж та управлінні означає, що установи та приватні особи заангажовані до процесу «навчання досвідом» та взаємного

розвитку (EU, 1997, 1998, 2001). Цей процес посилює значення інновацій і створює мережі інформації та взаємодії, що приводить до змін на рівні продукції, процесів і законів.

Література

1. European Commission (1995), Green Bible of the Innovation, Brussels.
2. Organization of Economic Collaboration and Development – Statistical Office of European Communities (1997), Oslo Handbook, The Measurement of the Scientific and Technological Activities, Proposed Directives on the Collection and Interpretation of the Technological Innovation Data, in: http://www.gsrt.gr/html/gr/nomothese/ekdosis/ekdosis_oslo.html.
3. Example of use of components with higher efficiency is the replacement of metals with plastic in the domestic equipment and in the furnishing, while the import of ABS or some other improved sub system in the cars is an example of a complex product improvement.
4. European Commission (1997), «Competitiveness and Cohesion: the tendencies in regions», Sixth Periodical Report on the Social and Economic Situation and the Development of Community Regions. European Commission (2001), Second Report on the Economic and Social Cohesion, 31/01/01.
5. Gianitsis Tasos and Mavri Despina (1993), Technological structures and transmission of technology in the Greek industry, Gutenberg publications, Athens.
6. Ministry of Development (2001), General Secretariat of Research and Technology, National Census of Innovation in Enterprises 1994-98, Athens.
7. The total funding of Action Plan, through the ROP of Attica amounts of 71,947 thousand of Euros, from which the Public Expenditure is 55,055 thousand of Euros, while in 16,892 thousand of Euros is appreciated the attendance of private sector.

Стаття надійшла до редакції в червні 2003 р.